កម្ពុជសុរិយា

ទស្សនាវដ្ដី ផ្សាយដំណឹងខាងសាសនា និងអក្សរសាស្ត្រ

ឆ្នាំគំរប់ ១៣

ភាគទី ៤

ភ្នំពេញ

ការផ្សាយរបស់ព្រះរាជបណ្ណាល័យ

ព. ស. ២៤៨៣

គ. ស. ១៩៤១

៧ : ០៧

ព្រះរាជបណ្ណាល័យកម្ពុជា

KAMBUJASURIYÂ

កម្ពុជសុរិយា

ជាទស្សនាវដ្ដីចេញផ្សាយពីព្រះរាជបណ្ណាល័យ មួយខែពីរក្បាល

ឆ្នាំគំរប់ ១៣

ភាគទី ៤

គណៈរដ្ឋមន្ត្រីនឹងសម្ដេចសង្ឃនាយកទាំងពីរគណៈ

បានអនុញ្ញាតហើយ

ភ្នំពេញ

ការផ្សាយរបស់ព្រះរាជបណ្ណាល័យ

ព.ស. ២៤៨៣

គ.ស. ១៩៤១

បញ្ជីរឿង

១ — ប្រទេសលាវជាស្រុកមួយនៅក្នុងឧភទប្រទេសឥណ្ឌូស៊ីន លោក លាភេទយៈ

រៀបរៀង ៣

២ — អំពីព្រះពុទ្ធសាសនាក្នុងប្រទេសឥណ្ឌូស៊ីន លោកដុកទ័រ អង់ដ្រេ មីក្លូត់

រៀបរៀង ៩

៣ — ពង្សាវតារប្រទេសក្រិក រៀបរៀងតាមគោលបារិកផ្សេងៗក្នុងពង្សាវតារ

លោក (តមក) ១៦

៤ — ច្បាប់សុភាសិត របស់អ្នកឧកញ៉ាវង្សាសារពេជ្ញ នង (តមក). ២៣

រូបក្រៅរឿង

ប្រាសាទបាយ័ន — រូបភគសីហ៍នៅទ្វារចូលទិសខាងជើង ១

TABLE DES MATIÈRES

Pages

1° Le Laos partie intégrante de l'Indochine par LAVODAYA...... 3

2° Le Bouddhisme en Indochine par le Docteur ANDRÉ MIGOT (suite).. 9

3° Histoire de la Grèce, extraits de divers documents de l'Histoire Universelle (suite)........................... 16

4° Chbab SUBHĀSIT (Poème Khmèr) par Oknhā VONGSĀSARAPÉCH NONG (suite).. 23

HORS TEXTE :

Bayan — porte d'entrée du nord : le lion................. 1

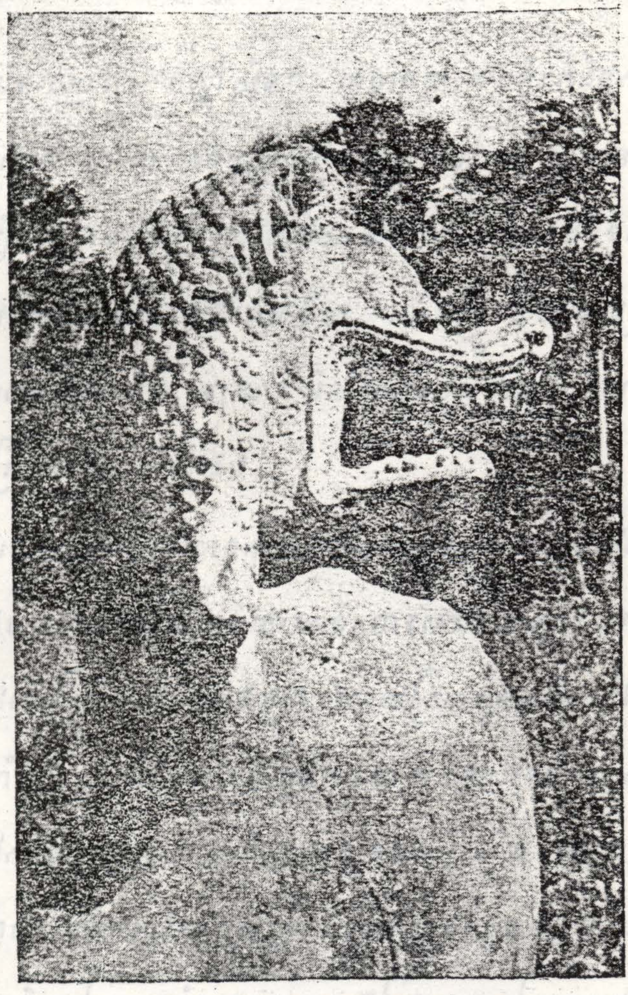

ប្រាសាទបាយ័ន – រូបរាជសីហ៍នៅទ្វារចូលទិសខាងជើង ។

អំពីស្រុកលាវដែលជាស្រុកមួយនៅក្នុងឧភាទប្រទេសឥណ្ឌូសុីន

សេចក្ដីថ្លែងរបស់លោក ឈាកេទយៈ

កាសែតឈ្មោះ "ឥណ្ឌូសុីន" បានចេញសេចក្ដីតវ៉ាជំនួសខេមរ-ជាតិជាមិត្រយើង ចុះឈ្មោះកម្ពុបុត្រជាអ្នកតែង, តបក្រុមឃោសនាការខ្លះ ដែលយករឿងផ្សេងៗពីស្រុកខ្មែរទៅនិយាយយកជាប្រយោជន៍ខ្លួន ។

ឥឡូវនេះដល់ពេលយើងវិញហើយ យើងត្រូវនិយាយឲ្យដឹងថា ហេតុដូចម្ដេចបានជាយើង-ជាលាវ មិនព្រមរួមចូលជាមួយនឹងបងប្អូនថៃ ដែលនៅត្រើយម្ខាងទន្លេមេកុង?

ក្រុមឃោសនាការខ្លះបានសំដែងគំនិតគិតរួមជាតិជាប្រមាណ តែរឿងនេះនឹងមានដម្លៃលុះត្រាតែនិយាយចំពោះទៅដល់ពួកថៃទាំងអស់ ព្រមទាំងថៃនៅស្រុកចិនប៉ែកខាងត្បូង, ថៃនៅស្រុកភូមា ហើយនឹងនៅក្នុងកោះហៃណាំផង, បើគ្រាន់តែតម្រង់មកសាសន៍លាវនៅប្រទេសឥណ្ឌូ-សុីនប៉ាំងសែសប៉ុណ្ណោះទេ សំដីនោះក៏គ្មានដម្លៃអ្វីឡើយ ដោយហេតុគេយល់ឃើញថា ជាពាក្យតែងច្នៃសម្រាប់ប្រើការក្នុងកិច្ចនយោបាយ ។

តាមភូមិសាស្ត្រ ទំនាបទន្លេមេគង្គត្រូវបានមកប្រទេសឥណ្ឌូសុីនបាំងសែស ហេតុនេះបើទុកជាឃោសនាយ៉ាងដូចម្ដេចក៏ហាមឃាត់ទឹកទន្លេមេគង្គដែលជាទន្លេមួយយ៉ាងធំនៅក្នុងទ្វីបមិនឲ្យហូរពីឧត្តរទៅទក្សិណ

បានឡើយ មិនឲ្យក្ដុំតាល ហឿរជាន់, ត្រឹងវិញ ទឹងបួលបែន ជុះនៅក្រោយស្រុកឡាវនិងស្រុកយួនអណ្ណាមនោះបានឡើយ ។ មួយយ៉ាងទៀត កំពង់មាត់សមុទ្រនៅកណ្ដាលស្រុកយួន (អណ្ណាម) ដែលនៅចំផ្លូវទៅកាន់នានាប្រទេស ហើយមានចម្ងាយពីទន្លេមេគង្គជាន់កណ្ដាល ចំ-នួន បើធ្វើដំណើរតាមរថយន្តឬតាមរថភ្លើងមិនដល់មួយថ្ងៃផង នោះឃើញជាស្រួលអនេកជាងក្រុងបាងកកដែលនៅឆ្ងាយ គឺនៅមាត់ទន្លេរបស់គេ ហើយថែមទាំងនៅចុងឈូងសមុទ្រទៅទៀត ប្រៀបដូចជានៅបាតការុង ។

ពួកឡាវបានតាំងស្រុកតាមមាត់ទន្លេមេគង្គ ស្រុកទាំងនេះពិតមែនតែធ្លាប់នាំសាអាករឡើងប្រទេសៈនៅជិតៗ គ្រប់ទិសទាំងបួនដែលមានឫទ្ធិខ្លាំងពូកែ ប៉ុន្តែនៅបែកដោយឡែកជាដកប ។ មិនជាយូរប៉ុន្មានទេ ក្នុងគ្រិស្ដសករាជ១៨២៧ បងប្អូនថៃបានវាយក្រុងវៀងចន្ទន៍កំទេច ឧបមាបីដូចជាមនុស្សព្រៃកាយ ហើយបានលួចយកព្រះកែវមរកតនិងកៀរយកមនុស្សទៅស្រុករបស់គេជាច្រើន បងប្អូនថៃបានរឿងទាំងនេះពីប្រទេសឡាវទៅហើយ បានជាថាយើង "បងប្អូន" ។ ឯភារៈទាំងនេះគឺភារៈពង្សាតារ ភារៈផែនដី ភារៈសេដ្ឋការ និងភារៈមនុស្សជាតិ ជាហេតុបង្អុលឲ្យឃើញច្បាស់កុំឲ្យប្រកែករួច ។

គេបានសង្កេតឃើញថាពួកលាវដែលនៅពីហ្លួងព្រះបាងមកដល់ចំប៉ាស័ក មានជាតិកំណើតនឹងកិច្ចរដ្ឋប្រសាសនោបាយរួមតែមួយ, ពួកលាវទាំងនេះបានចងគ្នាជាបាច់ដើម្បីថ្ងៃមុខនឹងមានកំឡាំងច្រើន មិនមែនបែកខ្ញែកគ្នានោះទេ ។

ប៉ុន្តែលើហេតុ ការៈសេដ្ឋការ នឹងការៈមនុស្សជាតិ មានការៈទំនៀមទំលាប់ជាធំទៅទៀត ។ ហេតុនេះបានជាពួកព្រះវង្សានុវង្សស្តេចគង់នៅនគរហ្លួងព្រះបាង បាន[illegible]ងមហាប្រទេសបារាំងសែសឲ្យជួយការពារសេចក្តីអន្តរាយ ការៈទំនៀមទម្លាប់សម្រាប់កជ្យនៅស្រុកលាវ ។ ឯចំណែកខាងអាណាប្រជារាស្ត្រលាវបានតាំងចិត្តទៀងត្រង់នឹងប្រទេសបារាំងសែស តាមកិច្ចសន្យាពីថ្ងៃមុន ដោយសេចក្តីកតញ្ញូ ព្រោះប្រទេសបារាំងសែសមានឧបការគុណដល់ពួកលាវទាំងនោះ ។

ការនេះមកពីយើងពល់គ្នាស្ម័គ្រចិត្ត បានជាយើងសុំឲ្យប្រទេសបារាំងសែសជួយដឹកនាំរកផ្លូវផលប្រយោជន៍របស់យើងទៅមុខ ដោយយើងស្រឡាញ់ទុកចិត្តប្រទេសបារាំងសែសជាប្រាកដ; ហេតុនេះយើងត្រូវចៀសពងពីកណ្តាប់ដៃសៀមសង្កត់យើងកាន់តែធ្ងន់ឡើង! ហើយត្រូវខំបំបាត់សេចក្តីចលាចលក្នុងស្រុកយើងដែលសៀមនាំបង្កនោះ ។ ឯប្រទេសបារាំងសែសបានចាត់ជំណាងម្នាក់ឈ្មោះលោក "អូគុស្ត-ប៉ាវី" ជាអ្នកប្រសប់លលួងចិត្តយើង លោកនេះជាជំណាងអារ្យធម៌របស់បស្ចិមប្រទេស

ដែលយើងមិនអាចនឹងលះបង់បាន ព្រោះចិត្តយើងប្រដៅមិនឲ្យលះបង់ ។ រឿងយ៉ាងដូច្នេះកម្រឃើញមានក្នុងពង្សាវតារប្រទេសចំណុះនោះណាស់ ។

កិច្ចដែលបារាំងសែសទទួលធ្វើនៅស្រុកលាវនោះមិនមែនស្រួលទេ ដើមឡើយ ពីព្រៃនគរទៅហ្លួងព្រះបាង ត្រូវទៅដោយកប៉ាល់បើកតាមទន្លេមេគង្គចំនួន ៤-៥ ថ្ងៃទើបបានដល់ដោយលំបាកផង ។ ឥឡូវក្រុមគមនាគមន៍ធ្វើផ្លូវទឹកក្រុមធ្វើផ្លូវរថភ្លើងនៅប្រទេសឥណ្ឌូចិនបានចាត់ចែងធ្វើផ្លូវចេញចូលស្រុកលាវបានដោយស្រួល ការទាំងនេះបើប្រសិនជាសង្កេតទើបបានឃើញថាវិសេសមែន ។

មួយវិញទៀត ចំនួនមនុស្សនៅក្នុងស្រុកលាវមានតិចពេក ពិបាកនឹងរិះគិតធ្វើសេដ្ឋកិច្ចនិងកិច្ចផ្សេងៗក្នុងស្រុកឲ្យមានដម្លៃឡើង បើកាលណាកិច្ចទាំងនេះគ្មានដម្លៃ ធ្វើដូចម្តេចស្រុកនោះនឹងចម្រើនទៅបាន? ។ ពិតមែនតែពិបាកដូច្នេះ តែស្រុកទាំងប៉ុន្មានដែលនៅក្នុងអភិបាលប្រទេសឥណ្ឌូចិនបានជួយប្រទេសបារាំងសែសធ្វើឲ្យសម្រេចកិច្ចដ៏ប្រសើរដល់បណ្តាជននៅស្រុកលាវបាន ។ មហាប្រទេសបារាំងសែសបានចាត់ឲ្យរៀបចំឡើងជាថ្មីការរកដការក្នុងស្រុកដែលបោះបង់ចោល ដើម្បីឲ្យបានសេចក្តីសុខក្សេមក្សាន្តពល់រូប ។ បានបង្កើតក្រសួងពេទ្យាភិបាលសម្រាប់ជួយស្រោចស្រង់បណ្តាជនកើតជម្ងឺអាសន្នរោគនិងជម្ងឺរបល់ដែលបំផ្លាញជីវិតប្រជាជនជាច្រើន, ព្រោះបណ្តាជនជាតិលាវមិនសូវមានច្រើនផង ។

ដោយស្ថិតិនេះប្រទេសបារាំងសែសក៏បានធ្វើផ្លូវជាច្រើនកាត់ដងព្រៃព្រឹក្សា នឹងកាត់ដងភ្នំ នគរវៀងចន្ទន៍ធ្វើជាថ្មីឡើងវិញចេញអំពីផេះដែលសៀមវាយកំទេចជាន់មុន នឹងក្រុង ១០ ទៀតនៅខ្មែរក្រោបានកើតព្រមគ្នាតែម្តង កិច្ចផែនទីសភាពដី, ផែនទីសំគាល់ជាតិធរណី, ផែនទីសំគាល់ជាតិលោហធាតុ-ការដែលខំសង្វាតរកអំពីក្សេត្រការ-អំពីលក្ខណៈដីល្អអាក្រក់-អំពីព្រៃព្រឹក្សា កិច្ចការទាំងនេះនាំឲ្យគេពិចារណាឃើញច្បាស់ថាទៅថ្ងៃមុខស្រុកឡាវនឹងមានភោគសម្បទ ។

ប្រទេសបារាំងសែសជាប្រទេសកាន់សាសនាគ្រិស្ត ប៉ុន្តែបានជួយទំនុកបំរុងដោយស្មោះសរទៅសាសនារបស់យើង គឺពុទ្ធសាសន៍ បានជួយសង់វត្តអារាមដែលបាក់បែកដោយសង្គ្រាម ឬទ្រុឌទ្រោមដោយវត្តនោះកើតជាអង្វែងមកហើយ វត្តដែលបារាំងសែសជួសជុលដំបូងបង្អស់ គឺវត្ត "ថាតលួង" នៅវៀងចន្ទន៍ ដែលបង្អូនថៃវាយបាក់បែកក្នុងគ្រិស្តសករាជ ១៨២៧ វត្តនេះ ឥឡូវគេហៅវត្តព្រះកែវ ។

បារាំងសែសបានបង្កើតសាលាបាលីជាច្រើន នឹងមន្ទីរពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ ១ បានកែរបៀបរៀនធម៌ពុទ្ធសាសនារបស់យើង ហើយបោះពុម្ពសៀវភៅរឿងពុទ្ធសាសនាជាច្រើនជាភាសាលាវ ។

ឯកិច្ចទាំងនេះ ប្រទេសបារាំងសែសជាប្រទេសទំនុកបំរុង ឥតបានផលប្រយោជន៍អ្វីឡើយ ព្រោះកិច្ចទាំងនោះជាកិច្ចក្នុងពុទ្ធសាសនា ហេតុ

នេះកាលទឹងបង្អុលឲ្យឃើញច្បាស់ គឺបទឹងអ្នកពោលតាមកាសែតទឹង តាមក្រមឃោសនាការដែលប្រកាសឲ្យជនទៅក្នុងទ្វីបទឹងខ្ញូនយើងដឹងថា “ យើងជាមនុស្សវេទនា - ជាខ្ញុំគេ - ជាមនុស្សព្រាញ់បញ្ជោតប្រទេសដទៃ ” ពាក្យពោលទាំងនេះមិនពិតទេ ។

មនុស្សក្នុងទ្វីបគេដឹងអស់ហើយ ឯចំណែកយើងៗ មិនចាំគិតច្រើនទេ បើចង់ដឹងច្បាស់ថា “បងប្អូនយើងនៅឯណា? យើងគ្រាន់តែនឹករកថា អ្នកណារំលាយក្រុងវៀងចន្ទន៍ ទឹងវត្តព្រះកែវ គិតតែប៉ុណ្ណឹងយើងដឹងហើយ ។

អំពីពុទ្ធសាសនាក្នុងប្រទេសឥណ្ឌូស៊ីន

របស់ដុកទ័រ អង់ជ្រែ-មីកូត់ (តមក)

នៅសម័យដំបូងនៃលទ្ធិពុទ្ធសាសនាបែបហីនយាននៅក្នុងប្រទេសឥណ្ឌូស៊ីននេះ ផុតអស់ទៅក្នុងសតវត្សរ៍ទី ៧ ព.ស. ១.១៤៣ ឬខាងដើមសតវត្សរ៍ ទី ៨ (ព.ស. ១.២៤៣) ។ យើងបានដឹងសេចក្ដីពិតនេះដោយលោកអ្នកដើរធុតង្គមួយរូបឈ្មោះ យី-ឈិង (ជាតិចិន) ពោលទុកថា ក្នុងសម័យនោះ ក្សត្រប្រទេសហ្វូណនកាន់សាសនាសិវៈ ឯពុទ្ធ-សាសនាលទ្ធិហីនយានត្រូវគេបៀតបៀនយ៉ាងខ្លាំង ហើយពួកលោកសង្ឃពុទ្ធសាសនាជាច្រើនក៏ត្រូវកំចាត់ចេញអស់ ។

២ — ការផុសកើតឡើងនិងសេចក្ដីចំរើនយ៉ាងធំទូលាយ នៃលទ្ធិមហាយាននិងលទ្ធិហិណ្ឌូ

កាលពីខាងចុងសតវត្សរ៍ ទី ៨ (ព. ស. ១២៤៣) នោះ មានសែស្រឡាយពុទ្ធសាសនាមួយថ្មី ផុសកើតឡើងក្នុងប្រទេសឥណ្ឌូស៊ីននេះ ហៅថាពុទ្ធសាសនាបែបមហាយាន ផ្សាយចេញមកពីមហាវិទ្យាល័យដ៏ល្បីល្បាញ ១ នៅស្រុកនាឡន្ទា ក្នុងដែនទន្លេគង្គា (ប្រទេសឥណ្ឌា) ។ ពុទ្ធសាសនាបែបនេះ ឆាប់ជ្រួតជ្រាបចូលទៅក្នុងចិត្តគំនិតរបស់ប្រជា-ជនធម្មតាទូទៅ ច្រើនជាងលទ្ធិហីនយានដែលប្រើផ្លូវសតិបញ្ញា ហើយផ្សាយចេញទៅយ៉ាងរហ័សក្នុងចំណោមប្រទេសឥណ្ឌូស៊ីន ទំងផ្សាយ

ចូលទៅយ៉ាងខ្លាំង ក្នុងបណ្ដាប្រទេសឥណ្ឌូនេស៊ី (កោះផ្សេងៗដែលនៅជាចន្លោះឥណ្ឌៀនិងអូស្ត្រាលី) មហានគរដែលកាន់ពុទ្ធសាសនាបែបនេះហៅថា ស្រីវិជ័យ (គឺជ្រោយប្រទេសមលេ) លុះតមកបន្តិចទៀត មានពុទ្ធសាសនាមួយផ្នែកដែលផ្សាយចូលមកក្នុងឥណ្ឌូស៊ីននេះ ដោយត្រូវមុស៊ុល្ម៉ាន់វាយកំចាត់កំចាយបណ្ដេញមកពីប្រទេសឥណ្ឌៀ ។

មានល័ក្ខណ៍ជាច្រើនដែលបង្ហាញឲ្យយើងបានដឹងច្បាស់ពីសេចក្ដីប្រែប្រួលយ៉ាងធំនៃលទ្ធិពុទ្ធសាសនាបែបមហាយាននេះ គឺមុនដំបូងកាលពីខាងចុងសតវត្សរ៍ទី ៩ (ព. ស. ១៣៤៣) ក្សត្រខ្មែរ ១ អង្គព្រះនាមយសោវរ្ម័ន ទ្រង់កសាងវត្តពុទ្ធសាសនា ១ ឡើង រួចតមក ក្សត្រព្រះនាម ឥន្ទ្រវរ្ម័នទី ២ ទ្រង់កសាងវត្តដុង-យឿង ឡើង ក្នុងប្រទេសចាមកាលពីឆ្នាំ ៨៧៥ (ព. ស.១៤១៣) ។ ក្នុងសម័យនោះ សំគាល់ឃើញថាការប្រចូកប្រចល់គ្នារវាងពុទ្ធសាសនាលទ្ធិមហាយាននិងសាសនាហិណ្ឌូលទ្ធិសិវៈនោះកាន់តែខ្លាំងឡើងហើយ ។ គេសង្កេតមើលឃើញជារឿយៗអំពីមនុស្សម្នាក់កសាងវត្តពីរក្បែរៗគ្នា គឺវត្តមួយឧទ្ទិសបូជាដល់ព្រះសិវៈ វត្តមួយទៀតឧទ្ទិសបូជាដល់ព្រះពុទ្ធ ឬដល់ព្រះពោធិសត្វ អវលោកិតេស្វរៈ ។ មានវត្តដទៃទៀតនោះ ដូចជាវត្តដុង-យឿង គេធ្វើបូជាដល់ព្រះសិវៈលិង្គផង ដល់ព្រះពុទ្ធផង ។

តាំងពីសតវត្សរ៍ទី ១០ (ព. ស. ១៥៤៣) មក លទ្ធិសាសនាព្រាហ្មណ៍ (ហិណ្ឌូ) ក៏មានសេចក្ដីប្រែប្រួលព្រមជាមួយនឹងសេចក្ដីប្រែ-ប្រួលនៅប្រទេសឥណ្ឌាដែរ (ពីដើម) ធ្លាប់គោរពបូជាព្រះសិវៈ ផ្លាស់ជាគោរពបូជាព្រះវិស្ណុវិញ និងការអវតារ (បែងភាគ) ដូចជាអវតារជាព្រះរាមនឹងព្រះក្រិស្ណៈ ។ ការគោរពកប់កានព្រះវិស្ណុនេះហើយជាហេតុឲ្យមានការសាងវត្តយ៉ាងល្អឆើតឡើងសម្រាប់ឧទ្ទិសបូជា គឺនគរវត្ត សឹងមានក្បាច់ចម្លាក់យ៉ាងវិសេសៗ ជារឿងរាមាយណៈ ។ ប្រាសាទនេះហើយជាបែបបទនាយ៉ាងឯក ដែលបានកសាងឡើងក្នុងរជ្យស្ដេចសុរ្យវរ្ម័នទី ២ ព. ស. ១៦៥៥ ដល់ ១៦៩៥ (គ. ស. ១១១២ ដល់ ១១៥២) ប៉ុន្ដែមានអ្នកតែងរឿងខ្លះយល់ថា ប្រាសាទនគរវត្តជាប្រាសាទបូជាព្រះសពរបស់ក្សត្រ ហើយមានរឿងរ៉ាវចំឡាក់របនាខ្លះធ្វើឡើងខាងក្រោយក្សត្រទិវង្គតទៅក៏មាន ។

ក្រោយដែលក្សត្រសុរ្យវរ្ម័នទី ២ ទិវង្គតទៅ រាជសម្បត្តិស្រុកខ្មែរបានធ្លាក់ទៅក្នុងកណ្ដាប់ដៃនៃពួកក្សត្រកាន់ពុទ្ធសាសនាវិញ ក្សត្រដែលមានព្រះនាមល្បីល្បាញជាបំផុតនោះ គឺព្រះបាទជ័យវរ្ម័នទី ៧ ដោយទ្រង់បានរៀបចំអាណាចក្ររបស់ទ្រង់ឲ្យមានវត្តកាន់តែកើនឡើងនឹងទំនុកបំរុងលទ្ធិសាសនា ។ ឯការដែលជាសំខាន់បំផុត ដោយមិនមានសង្ស័យនោះ គឺទ្រង់កសាងទីក្រុងមួយធំ ដែលហៅថានគរធំ ចាប់

សាងឡើងខាងចុងកជ្សរបស់ទ្រង់ កាលពី ព.ស. ១៧២៥ ដល់ ១៧៤៤ (១១៨២ ដល់ ១២០១) ព្រមទាំងប្រាសាទបាយ័ន មានព្រហ្មមុខ ៤ នៅជុំវិញយ៉ាងធំសំបើមផង ទុកជាបែបកសាងមួយខាងកិច្ចការស្ថាបនា ខាងលទ្ធិសាសនា ។

បណ្ដាប្រាសាទពុទ្ធសាសនាទាំងអស់ក្នុងសម័យនោះ សេចក្ដីគោរពបូជាព្រះពុទ្ធតែងជាប់ទាក់ទងនឹងព្រះពោធិសត្វអវលោកិតេស្វរៈយ៉ាងខ្ជាប់ខ្ជួន តាមឈ្មោះដែលគេស្គាល់ច្បាស់ក្នុងស្រុកខ្មែរ ហៅថា ព្រះលោកេស្វរៈ ប្រែថា ព្រះជាម្ចាស់លោក; ឯប្រាសាទដទៃទៀតខ្លះ ដូចជាបាយ័ន នាគព័ន្ធជាដើម សុទ្ធតែគេសាងឧទ្ទិសថ្វាយដល់សាសនាទាំងអស់ ។

តាមដោយពិត ក្នុងចំណោមប្រាសាទអង្គរ សុទ្ធតែជាបែបបេនាខ្មែរយ៉ាងល្អធេក សឹងសំដែងឲ្យឃើញសេចក្ដីចំរើនយ៉ាងធំទូលាយនៃលទ្ធិសាសនាហិណ្ឌូនិងពុទ្ធសាសនាបែបមហាយានទៅស្រុកខ្មែរយើងនេះ ។ ដល់អំណើះតមកគេមិនឃើញមានស្នាមលំអាននៃការគោរពបូជាព្រះសិវៈនឹងព្រះវិស្ណុទៀតឡើយ វៀរលែងតែនៅក្ដុតាមខ្លះ នៅមានមនុស្សគោរពបូជាលិង្គនឹងរូបវិស្ណុនឹងព្រះសិវៈ ប៉ុន្តែសេចក្ដីប្រែកាន់នេះក៏បាត់ទៅទៀត ដោយមិនយល់បំណងជាន់ដើមនោះដូចម្ដេច គ្រាន់តែយល់ថាជារូបធៀបដូចជារូបទេវរាជប៉ុណ្ណោះ ។ ឯលទ្ធិពុទ្ធសាសនាបែប

មហាយានក៏ផុតលេចបាត់ក្នុងកាលតមកមិនយូរប៉ុន្មានដែរ មុនលទ្ធិពុទ្ធ-សាសនាបែបហីនយានត្រឡប់កើតឡើងនឹងមានសេចក្ដីចំរើនយ៉ាងធំឡើង ។

៣— អំពីការកើតឡើងថ្មីទៀតនៃលទ្ធិហីនយាន (ថេរវាទ)

គ្រានោះ នៅប្រទេសសៀមទើបកើតមានពុទ្ធសាសនាបែបថ្មីមួយឡើង មិនយូរប៉ុន្មាន ពុទ្ធសាសនាបែបនេះក៏ចូលមកក្នុងស្រុកខ្មែរនឹងស្រុកលាវ កំចាត់បង់នូវលទ្ធិសាសនាដទៃចោលអស់ ហើយផ្សាយចូលមកតាំងនៅយ៉ាងស៊ប់ស្ងួនរហូតមកដល់សព្វថ្ងៃនេះ ទុកជាសាសនាសម្រាប់ជាតិក្នុងប្រទេសទាំងពីរនេះ ។ ឯការផ្សាយចូលមកនៃលទ្ធិហីន-យាននេះ ធ្វើឲ្យកើតចម្បាំងជាច្រើនលើកច្រើនគ្រាណាស់ ដែលសៀមបានធ្វើដល់ស្រុកខ្មែរ ។

យើងមានគោលចារឹកដ៏ពិតប្រាកដ អំពីកំណត់នៃសេចក្ដីប្រែប្រួលខាងផ្លូវសាសនានេះ ដោយមានរឿងរ៉ាវរបស់កដទូតចិនឈ្មោះ ចៅ-តា-ក្វន ដែលបានចូលមកមើលប្រទេសកម្ពុជា នៅចុងឆ្នាំនៃសតវត្សរ៍ទី ១៣ (ព. ស. ១៧៤៣) ក្រោយស្ដេចស្រិន្ទ្រវរ្ម័នឡើងសោយរាជ្យបន្តិច កាលពី (១២៩៦–១៣០៧) ព. ស. ១៨៣៩–១៨៥០ ។ មានគោលចារឹកមួយទៀតនឹងសិលាចារឹករបស់ក្សត្រដដែលនេះ ដែលលោក សឺដែស បានរកឃើញ ។ សិលាចារឹកនេះសុទ្ធតែនិយាយពីរឿង

នេះ ហើយតារិកជាភាសាបាលីនឹងភាសាសំស្រ្កឹត គឺជាជាពាក្យបាលីជំ-ប្អូនបង្អស់ដែលបានគេឃើញក្នុងប្រទេសឥណ្ឌូស៊ីន នឹងមានសេចក្តីថា "សេចក្តីប្រែប្រួលរវាងពុទ្ធសាសនាជាន់ចាស់របស់ខ្មែរជាភាសាសំស្រ្កឹត នឹងពុទ្ធសាសនាជំនាន់ថ្មីបែបសិង្គលេសជាភាសាបាលីដែលបានមកពីស្រុកសៀម" ។

ឯពួកកងទ័ពសៀមដែលចូលមកលុកលុយស្រុកខ្មែរជាន់នោះ ជាពេលដែលជនជាតិខ្មែរកំពុងទន់ខ្សោយថយកំឡាំងនឹងហិនហោចដោយការចំប្រឹងកសាងជាវត្តធំសំបើមជាអនេកនឹងវត្តអារាមធំៗ ក្នុងសម័យអង្គរ ទើបជាហេតុឲ្យប្រជាជនជាតិខ្មែរនាំគ្នាបោះបង់ការគោរពដ៏លើសវិស័យមនុស្ស ដែលបានទទួលបង្គាប់ពីពួកការក្សត្រនឹងពួកព្រាហ្មណ៍ ថែមទាំងបានបន្ថយការចំណាយយ៉ាងធំសំបើមក្នុងការកសាង ថែរក្សា ថែមទាំងពួកប្រជាជនអ្នកបួសដែលត្រូវកំណែន ក៏បានបន្ថយបញ្ចេញដែរ ។ ទើបពួកប្រជាជននាំគ្នាទទួលយកសាសនាលទ្ធិហីនយានដោយសេចក្តីស្ម័គ្រចិត្តដែលពួកមានជ័យជំនះនាំចូលមកផ្សាយក្នុងនគររបស់ខ្លួន លទ្ធិសាសនាថ្មីនេះ ជាសាសនាសុភាព រៀបចំកិច្ចការរបស់ប្រជុំជនតាមបែបប្រជាធិបតេយ្យ ជាសាសនាប្រកបដោយសន្តិភាពនឹងស្ងប់ស្ងាត់ជាយ៉ាងល្អ ទាំងគណៈសង្ឃក៏មានចិត្តសន្តោស ស្ម័គ្រចិត្តនៅក្នុងផ្ទះស្មូកនឹងបាយ១

បាត្រ ៗ មួយវិញទៀត ការសិក្សារៀនសូត្ររបស់ប្រជាជន ជាមុខក្រសួងរបស់លោកសង្ឃជាប់ដោយខ្សែ ទើបធ្វើឲ្យលទ្ធិសាសនាថ្មីនេះមានសេចក្ដីចំរើនលូតលាស់ឡើងយ៉ាងធំទូលាយដោយឆាប់ ៗ លទ្ធិហីនយានដែលបាត់ការផ្សាយបានសម្រេចផលល្អនេះ ដោយមានអ្នកនាំមកផ្សាយ ថែមទាំងមានអ្នកជួយបន្ថែមឲ្យឆាប់ចំរើនឡើងទៀត ដោយពួកអ្នកកាន់ពុទ្ធសាសនាក្នុងស្រុកផង ៗ

យើងនឹងពោលដោយខ្លួនៗ ត្រង់ដែលនិយាយពីការដែលស្រុកសៀមជាប្រទេសជិតខាង លើកទ័ពចូលមកលុកលុយក្នុងស្រុកខ្មែរនឹងស្រុងលាវ តាំងពីសតវត្សរ៍ទី១៤ ដល់សតវត្សរ៍ទី ១៦ (ព.ស. ១៨៤៣ ដល់ ២០៤៣) ព្រោះពង្សាវតារត្រង់នេះមិនសូវមានប្រយោជន៍ក្នុងរឿងដែលយើងកំពុងនិយាយនេះទេ ៗ តាំងពីសតវត្សរ៍ទី១៧(ព.ស.១៩៤៣) ពួកជនជាតិខ្មែរជាអ្នកមានគ្រោះថ្នាក់ គិតតែរៀបចំការពារប្រទេសជិតខាងពីទិសខាងកើត គឺពួកចាមដែលត្រូវយួនបណ្ដេញចេញពីប្រទេសរបស់ខ្លួន ហើយត្រូវច្បាំងតទល់នឹងពួកយួនទៀតផង ឯពួកយួនក៏ត្រូវ

(មានត)

ពង្សាវតារក្រិក

(តមក)

កាលប្រទេសប៉ែរ្សឃើញពួកក្រិកប្រឹងនឹងធ្វើសង្គ្រាមយ៉ាងម៉ឺងម៉ាត់ដូច្នេះ ក៏បែរជាព្រមនិយាយសម្រួលតាមផ្លូវរាជទូត លើកលែងធ្វើសង្គ្រាមនឹងគ្នាក្នុង ព.ស. ៩៤ (មុន គ.ស. ៤៤៩) ហើយរៀបចំធ្វើខសន្យា ១ ហៅថាខសន្យាស៊ីម៉ុង ។ តាមសញ្ញាច្បាប់នេះ ប្រទេសប៉ែរ្សត្រូវទទួលដឹងថា សមុទ្រអេសេជារបស់ក្រិក ហើយត្រូវទទួលរ៉ាប់រងថានឹងមិនឲ្យទូកចម្បាំងចូលជិតមាត់សមុទ្រ ហួសរយៈកំណាត់តាមផ្លូវទូកដើរ ៣ ថ្ងៃ ។

ចុះហេតុអ្វីប្រទេសប៉ែរ្សមានកំឡាំងកងទ័ពធំសំបើមជាងទ័ពក្រិកជាច្រើនភាគ តែត្រឡប់ជាបកជ័យហើយពួកក្រិកមានជ័យជំនះយ៉ាងប្រពៃ? នេះជាប្រស្នាដែលតបបានដោយងាយទេ ពោលគឺទាហានរបស់ក្រិក ជាជាតិក្រិកសុទ្ធ ៗ ហើយខំច្បាំងការពារប្រទេសជាតិ ស្រុកកំណើតរបស់ខ្លួន ។ ចំណែកឯពួកទាហានរបស់ប្រទេសប៉ែរ្ស ជាពួកទាហានផ្សំលាយឡំច្របល់គ្នា ព្រោះប៉ែរ្សយកមនុស្សស្រុកចំណុះមកធ្វើជាទាហាន ក្នុងក្រុមទាហាន ១ ក្រុម ៗ មានជាតិអេស៊ីប្ទ៍, ជាតិអារ៉ាប់, ជាតិហ្វេនីស៊ាង នឹងពួកទាហានប៉ែរ្សលាយច្របល់គ្នា ទើបចាញ់គ្នាឆ្ងាយដោយកំឡាំងទឹកចិត្ត ។

ក្រោយសង្គ្រាមក្រិកនឹងពែរ្ស — សង្គ្រាមរវាងក្រិកនឹងពែរ្សនេះបានធ្វើសេចក្ដីចំរើនដល់ពួកក្រិកយ៉ាងច្រើនពន្លឹក ទីក្រុងអាថែនដែលត្រូវពួកទាហានពែរ្សដុតចោលទៅនោះ ក៏បានចាប់កសាងឡើងថ្មីយ៉ាងរួសរាន់ មានទាំងលំអទីងទំហំសំបើមជាងមុន ៗ ចំណែកខាងអក្សរសាស្ត្រក៏ចំរើនឡើងជាអនេកដែរ ដូចជានៅកន្លែងកប់ខ្មោចទាហានស្ប៉ាត ១ អន្លើ មានចារឹកគំរូជាអក្សរទុកនៅទីនោះថា “អ្នកដែលដើរកាត់ (ទីនេះ) សូមឲ្យទៅប្រាប់ស្រុកស្ប៉ាតថា មានសព ៣០០ ជាសពអ្នកស្រុកស្ប៉ាត ជាអ្នកជឿស្ដាប់បង្គាប់តាមច្បាប់ កប់នៅទីនេះ” ព្រះបាទលេអូនីដាសជិតនឹងក្ស័យព្រះជន្មក្នុងខណៈច្បាំងតទល់នឹងទាហានពែរ្សក្នុងច្រកតូចនោះ អស់កំឡាំងនឹងតស៊ូតទៅទៀតហើយ ទើបព្រះបាទសែក្សែសទ្រង់មានបន្ទូលឲ្យហុចអាវុធមកជាការសំដែងថាព្រមចុះចាញ់ ៗ តែព្រះបាទលេអូនីដាសត្រឡប់មានបន្ទូលតបទៅវិញថា “អញ្ជើញមកចាប់លមើលចុះ” ៗ ការស៊ូទិ៍ជាគូប្រណាំងប្រជែងនឹងថេមិស្តុក្លិ៍ គ្រាតែត្រូវបំបរបង់ចេញពីស្រុកអាថែន្សនោះ បានចូលមករកថេមិស្តុក្លិ៍ហើយពោលថា “រឿងឈ្លោះទាស់ទែងគ្នារបស់យើងទាំងពីរនាក់នេះ លើកទុកនិយាយគ្នាវេលាក្រោយវិញចុះ ខណៈនេះ យើងត្រូវប្រណាំងគ្នាថា អ្នកណានឹងធ្វើគុណប្រយោជន៍ដល់ស្រុកទេសរបស់ខ្លួនបានច្រើនជាងគ្នា” សំដីអស់នេះសំដែងឲ្យឃើញថា

ជនជាតិក្រិកមានចិត្តស្រឡាញ់ប្រទេសជាតិខ្លាំងណាស់ ទាំងមានសេចក្តីក្លាហានអង់អាចនឹងមានគំនិតខ្ពង់ខ្ពស់ផង ។

សង្គ្រាមគ្រានេះធ្វើឲ្យស្រុកអាថែនមានកេរ្តិ៍ឈ្មោះល្បីល្បាញថាជាស្រុកសំខាន់បំផុតរបស់ក្រិក ព្រោះក្រិកមានជ័យជំនះប្រទេសពែរ្សគ្រានេះ ទុកជាបានអាស្រ័យស្រុកស្ប៉ាតនឹងស្រុកឯទៀតៗចូលមកជួយជាច្រើនក៏ដោយ ក៏នៅតែអាថែនទទួលធ្វើការធ្ងន់ទឹងច្រើនជាងគេទាំងអស់ ហើយមានការបង្ខាតច្រើនជាងគេទាំងអស់ ហេតុនេះ អាថែនទើបមានដំណែងខ្ពង់ខ្ពស់ជាងប្រទេសក្រិកដទៃទៀត គួរយើងស្វែងរកវិជ្ជាបំណេះដែលមាននៅស្រុកនេះ ដូចមានពោលជាលំដាប់តទៅ ។

អំពីអារ្យធម៌របស់ក្រិក

ក. អំពីទំនៀមទម្លាប់ក្រិក — ជនអ្នកស្រុកអាថែនបែងចែកជីវិតឬការងាររបស់ខ្លួនចេញជាពីរផ្នែក គឺជីវិតនៅក្រៅផ្ទះនឹងនៅក្នុងផ្ទះ ពោលគឺជនពួកនេះអាចចេញទៅធ្វើការអ្វីៗបានក្នុងវេលាថ្ងៃ ដូចការទៅកាន់រដ្ឋសភា, ទៅសាលា, ទៅវត្ត, ទៅមើលវិធីហាត់កាយកម្ម ។ ល ។ កាលត្រឡប់មកដល់ផ្ទះវិញ គេមិនប្រាប់ប្រពន្ធថា ខ្លួនទៅណាឬទៅធ្វើអ្វីទេ ។ ចំណែកខាងភរិយា មានមុខងារគ្រាន់តែជាមេផ្ទះ មិនមានអំណាចដឹងឮ ឬជួយធុរៈការងាររបស់ស្វាមីដែលនៅខាងក្រៅផ្ទះឡើយ ។ ទុកជាមានទំនងដូច្នេះក៏ដោយ ឋានៈរបស់ស្ត្រីក៏មិនមែនថោកទាបពេកដូចជាប្រទេស

ខ្លះនោះទេ ពោលគឺមានច្បាប់បញ្ញត្តអំពីរបៀបរៀបការទុកថា ស្វាមីត្រូវមានទ្រព្យសម្បត្តិទុកឲ្យភរិយាឲ្យមានចំនួនល្មមគ្រប់គ្រាន់នឹងចិញ្ចឹមជីវិតកាលបើស្វាមីលះលែងមិនទទួលចិញ្ចឹមតទៅ ភរិយាមានអំណាចពេញទក្នុងផ្ទះនឹងមានអំណាចស្ដីបង្គាប់បាវព្រាវទាំងឡាយបាន អាចចេញទៅក្រៅផ្ទះហើយទទួលមិត្រសំឡាញ់របស់ខ្លួនក៏បាន តែហាមសេពគប់នឹងមនុស្សប្រុស កិច្ចធុរៈដ៏សំខាន់របស់ភរិយា គឺការជាមេផ្ទះ ។

តាមទំនងនេះ ឃើញថាឋានៈរបស់ស្ត្រីស្រុកអាថែន្សខុសគ្នាឆ្ងាយពីស្ត្រីស្រុកស្ប៉ាត ស្ត្រីក្រមុំស្រុកស្ប៉ាតត្រូវឃុំខាំងលាក់បំពួនមុខយ៉ាងម៉ឺងម៉ាត់ ហើយការសិក្សារបស់ស្ត្រីក្រមុំមានត្រឹមតែហាត់ច្រៀង-រាំយកេ្វង-រៀនធ្វើម្ហូបចំណីនឹងរៀនដេរប៉ាក់ កាលដល់អាយុគ្រប់ការ មាតាបិតាក៏ចាត់ចែងរៀបការនឹងបុរសណាមួយដែលឃើញសមគួរ ដោយមិនបាច់សួរចិត្តកូនក្រមុំមួយម៉ាត់ ។

កូនប្រុសកាលមានអាយុ ៦ ឆ្នាំហើយរមែងផុតពីមុខក្រសួងរបស់ម្ដាយ ហើយមានគេនាំខ្លួនក្មេងទៅសាលារៀន អ្នកដែលនាំក្មេងទៅសាលានេះតាមធម្មតាជាបាវ គេហៅថា ប៉េដាគូគ៍ ។ ការសិក្សានៅស្រុកអាថែន្សនោះមាន ២ ផ្នែក គឺរៀនតន្ត្រី ១ ផ្នែក រៀនពលសិក្សា ១ ផ្នែក ផ្នែកតន្ត្រីនេះមិនមែនរៀនត្រឹមផ្លុំប៉ី រាំយកេ្វង ច្រៀងប៉ុណ្ណោះទេ នៅមានការរៀនលេខ-អក្សរ ទន្ទេញកាព្យឃ្លោងដូចកាព្យរបស់អ្នកប្រាជ្ញហូមែរ

ជាដើមផង ។ លុះក្មេងមានអាយុដល់ ១៤ ឆ្នាំឡើងទៅ ត្រូវរៀនពល-សិក្សាយ៉ាងម៉ឺងម៉ាត់ ព្រោះមនុស្សប្រុសជាតិក្រិកតែងនិយមរាប់អានថា តោងមានរូបឆោមល្អនឹងមានកងកាយខែងរ៉ែង-រឹងប៉ឹង ។ លុះក្មេងអាយុដល់ ១៨ ឆ្នាំ ត្រូវបញ្ជូនខ្លួនទៅសិក្សាវិជ្ជា ១ ផ្នែកទៀត ហៅថា អេហ្វេបឺ គឺវិជ្ជាទាហាន, ទទួលយកគ្រឿងអាវុធនឹងស្បថរួចហើយទើបមានសិទ្ធិជាមនុស្សពេញច្បាប់ ហើយមានអំណាចបោះឆ្នោតរើសដំណាងក្រសួងនឹងកិច្ចការដទៃទៀតតាមច្បាប់ ។

ប្រជាជនធម្មតាមែងមានពេលច្រើនសម្រាប់ធ្វើការងារផ្សេងៗបាន ព្រោះកិច្ចការផ្ទាល់ខ្លួននោះ មានពួកបាវៗចាត់ចែងធ្វើជំនួស ពួកបាវខ្ញុំនេះស្មើរតែមានគ្រប់ៗផ្ទះ បាវខ្ញុំក្នុងស្រុកអាថែន្សនោះមាន ៣ ពួក គឺកូនដែលកើតពីម្តាយអាពុកជាខ្ញុំនៅក្នុងផ្ទះ១ ឈ្លើយសឹកដែលចាប់ខ្លួនមកពីសង្គ្រាម ១ ខ្ញុំដែលទិញបានមកពីផ្សារ ១ (ផ្សារដែលលក់ខ្ញុំនេះមុខគួរឲ្យអាណោចអាធម្មណាស់ ក្នុងសម័យបុរាណ) ។ អ្នកមានគ្រាន់បើ មានខ្ញុំកំដរច្រើន សូម្បីប្រជាជនដែលទីទ័លក្រក៏គង់មានខ្ញុំកំដរម្នាក់ឬពីរនាក់ ព្រោះខ្ញុំកំដរនេះអាចទិញដូរបានដោយថ្លៃថោកៗមិនលើសពី ២០០ ក្រ-ណាត (ឬ ២០ រៀល) ។ ខ្ញុំនេះជាសម្បត្តិមួយយ៉ាងរបស់នាយចៅ-ហ្វាយៗអាចនឹងធ្វើទោសឬលក់ដូរតទៅទៀតបាន វៀរលែងតែសម្លាប់ ច្បាប់ស្រុកអាថែន្សហាមផ្តាច់មិនឲ្យសម្លាប់ខ្ញុំរបស់ខ្លួន ។ តែតាមធម្មតា

ជនជាតិអាថែន៍មានចិត្តអាណិតមេត្តាដល់ខ្ញុំកំដររបស់ខ្លួន ច្រើនប្រើឲ្យធ្វើការក្នុងពេលធ្វើការហើយឲ្យប្រាក់ខែផង ហេតុនេះបានជាមានពាក្យពោលទុកថា របៀបចនាទីងការកសាងផ្សេងៗ ចំរើនរុងរឿងច្រើនបំផុតនោះអាស្រ័យស្នាដៃរបស់ខ្ញុំកំដរអស់នោះដោយច្រើន ៗ ពួកអ្នកស្រុកអា-ថែន៍ដឹងរឿងនេះច្បាស់ ទើបគេខំបាយជនូចិត្តបាវដោយវិធីផ្សេងៗ ដូចជាខ្ញុំណាមានថ្វីដៃពូកែ ធ្វើការល្អ ក៏ឲ្យរួចជាអ្នកជាបាន ដែលជាផ្ទាន់ខ្ពស់បំផុតរបស់ខ្ញុំកំដរក្នុងសម័យនោះ ៗ

ពួកក្រិកពេញចិត្តនឹងការជុបលៀងគ្នាយ៉ាងអឹកធឹក គេអញ្ជើញបក្ខពួកមកស៊ីលៀងជាចំនួនច្រើន តាមរូបគំនូរដែលមានជាប់នៅនឹងចានប៉ាន់ពែងនោះ នឹងឃើញថាការជុបលៀងរបស់ពួកក្រិកនេះជាចំឡែកណាស់ ពោលគឺមនុស្សម្នាក់ៗមានគ្រែវែង១ មានតុអាហារ១ ដាក់ពីខាងមុខ ដេកផ្អៀងសណ្ដូកជើងដៃឆ្វេងច្រត់លើខ្នើយ ដៃស្ដាំលូកចាប់អាហារទទួលទាន តែមិនប្រើសមទេ វេលាកំពុងបរិភោគអាហារនេះ គេនាំគ្នានិយាយជជែកពីប្រសាសនោបាយ ឬពីធម៌អាថ៌កំមាន ៗ

ទំនៀមធ្វើបុណ្យខ្មោចជាពិធីអឹកធឹករបស់ក្រិកមួយដែរ ហើយក្នុងពិធីនេះច្រើនមានស្ត្រីចូលមកចាត់ការផង គឺស្ត្រីជាអ្នកផ្ងូតទឹកតាក់តែងសព លើកសពដាក់ដំកល់លើគ្រែ១ មានញាតិមិត្រមកប្រជុំសំដែងសេចក្ដីអាឡោះអាល័យយំសោកនៅចំពោះមុខសព ៗ ដល់ពេលព្រលឹម

មុនអរុណរះក៏នាំគ្នាហែសពចេញទៅ សពនោះមានមនុស្សពាក់សរខ្មៅជាច្រើននាក់លើកដាក់ស្នាសែងដើរទៅ បើមិនធ្វើដូច្នេះ គេលើកដាក់រថសពហែក៏មាន បណ្តាញាតិជិតៗក៏ស្លៀកពាក់កាន់ទុក្ខដើរតាមសពទៅ បន្ទាប់ពីសព មានមនុស្សផ្លុំប៉ីខ្លុយជាមួយនឹងភ្លេង វេលាដើរហែពួកញាតិក៏យំទ្រហឹងអឹងកង ៗ ទីកប់សពនោះ គេមិនជីកដីធម្មតាទេ គេជីកថ្មជើងភ្នំ លុះដាក់សពទៅក្នុងរណ្តៅហើយក៏យកថ្មដុំធំបិទជុប់ទៅ ៗ ប្រសិនបើជាអ្នកមានស្តុកស្តម្ភ គេយកថ្មកែវកេះធ្លាក់ជាក្បាច់របនាយ៉ាងល្អ តមកមានពួកកូនចៅត្រូវនាំយកអាហារភោជនទៅឲ្យនៅទីកប់ខ្មោចនោះតាមកាលសម័យ ប្រហែលទំនៀមរបស់អេស៊ិប្ត៍ ព្រោះគេប្រកាន់ថាបើមិនធ្វើដូច្នេះទេ វិញ្ញាណរបស់អ្នកដែលស្លាប់ទៅតោងទៅរកអាហារទឹងលំ-បាកវេទនាច្រើន ជំនឿនេះមិនមែនមានត្រឹមប្រជាជន សូម្បីពជការក៏ជឿប្រកាន់តាមផងដែរ ដល់ទៅមានច្បាប់ដាក់ទោសដល់កូនចៅរបស់អ្នកស្លាប់ ដែលមិនបាននាំយកអាហារភោជនទៅឲ្យសពក្នុងវេលាដ៏សមគួរ ៗ ធ្លាប់មានក្តីយ៉ាង ១ ដំណាលថា មានមេទ័ពម្នាក់ទៅច្បាំងមានជ័យជំនះយ៉ាងធំសំបើម តែត្រូវឡប់ជាត្រូវទោសប្រហារជីវិត ព្រោះមិនព្រមគំនាប់សពទាហានដែលស្លាប់ក្នុងចម្បាំង ៗ

(មានតទៅទៀត)

នេះ

ច្បាប់សុភាសិត

ប្រសើរពេកពិត ប្រែពីគាថា
បន្ទូលព្រះពុទ្ធ បំហុតទេស្មា
ឲ្យអស់ទាំងមហា- ជនផងត្រងត្រាប់ ។

និព្វានប្បច្ចយោ ហោតុ មេ ។

របស់

ឧកញ៉ាវង្សាសារពេជ្រ នង ចាងហ្វាងក្រុមរាជបណ្ឌិត

ក្នុងរាជ្យព្រះបាទសម្តេចព្រះហរិរក្សរាមាឥស្សរាធិបតី

(ព្រះអង្គដួង) ។

(តមក)

ត្រកូលថ្លៃថ្លា ។ ពស់ពាលសាមារ យកពិសប្រហារ ជាតជាពលា ក្សត្រាយកទ្រព្យ ប្រដាប់ឲ្យជា រន្ទាន់យោធា ជាតជាកំឡាំង ។

២០- នារីកុលេ ចតុលោកេ ចសុចាកំ សុវចនៈ រក្ខនំ បតិរក្ខំ គហានេវ ។ លោកថាបើស្រី ណាបេះ ផ្គាប់ប្ដី បេះរៀបបណ្ណា- ការស្ងួតណ្ដាំ ភ្ញាញ់សាប់សា កបកើតឲ្យជា- រសកេព្រប្ដី ។ រៀបពប់កេព្រ ធនធានទ្រព្យ- គរកបសំដី មិនឲ្យមាន អាក់ អន់បាក់ចិត្តប្ដី ប្រសើរជាស្រី ស្មោះស្ម័គ្រ ។

២១- យោ បុត្តោ សទ្ធិរញ្ញោ កតោ យសា សទ្ធិ- គុរូ កតោ បញ្ញា សទ្ធិករិយា កតោ បុត្តិ ។ បទបន្ទំថា នរអ្នកណា ប្រអូសអប្រិយ ខ្លួលផ្គាប់ព្រះមហា- ក្សត្រាធិបតី បាន បុណ្យបទអ្វី អំបូរអង្គអាស្រ័យ ។ វិសេសតែអឹង ចិត្តពោរពេញរឹង ខ្លួញ ខ្លួលទឹងត្រូ ទឹងបានពណា ប្រាជ្ញាមូនូ អំបូរអង្គឯទូរ អសារសូទ្យ សោះ ។ មួយថាស្វាមី បើចិត្តខ្លាសស្រី អន់អៀនពុំស្មោះ ខ្លួលពុំ ស្នេហា ចិន្ដាកាន់កោះ តើទឹងមានមោះ កូនកើតទឹងអ្វី ។

២២- អសន្តោសោ យតិនដ្ឋោ មហិបតី សន្តុ- ដ្ឋោសៈ សដ្ឋាគណី- កានលជ្ជី កុលំនរា ។ ទិពន បន្ទូ បាលីថាឯ ភិក្ខុឯណា មួយមិនសន្តោស ពោសទុក្ខពុំជា ប្រយោជន៍ អង្គអា- សារសោះសូន្យសល់ ។ មួយនីក្សត្រា- ធិរាជបេស្ដា រ័ក្សាស្ត្រ

មណ្ឌល បើមានសន្ដោស ទុក្ខទោសអំពល់ អំពើពុំស្កល់ រាជវង្សផ្ដា ។ មួយស្រីផ្កាមាស បើមានចិត្តខ្ពស ពេកពុំបានជា ប្រយោជន៍នៃ ប្រាណ ពុំបានទ្រព្យ អង្គឥតអ្នកណា ចូលចង់អង្គប្រាណ ។ មួយទី អ្នកណា មួយមានពង្សា ត្រកូលសន្ដាន បើមិនមានខ្ពស ពញាសណ្ឋាន ពាន អ្នកនោះទីងមាន ប្រយោជន៍ពីអ្វី ។

២៣- ជនសាធូនំ អប្បម្បិតំ ក្រុបការី- វឌិក្ខយំ បហុតម្បិ សាធុការី- វអេត្វេខ្ញុំ ។ លោកថាធនធាន ទ្រព្យ នៃអ្នកមាន សប្បុរសស្ដុំ ទោះតិចក្ដីណា ហេតុសន្ធាខ្ជាំង ថែក ជាធាន់ ឲ្យដល់អ្នកផង ។ នេះនូវគួរនា ដូចកល់គង្គា អណ្ដូងគេជង ពិតពុំហែងហួត រីងស្ងួតឡើយហោង នៃនរអ្នកផង អាស្រ័យសឹង បាន ។ រីទ្រព្យរបស់ អ្នកឥតសប្បុរស ទោះច្រើនប៉ុន្មាន ទ្រព្យនោះ សឹងក្សយ អាស្រ័យពុំបាន ហេតុពុំឲ្យទាន ធ្វើបុណ្យឡើយនៃ ។ នេះ នូវគួរនា ដូចកល់ទឹកមហា- សមុទ្រសោតប្រៃ សឹងសូន្យអសារ ឥត ការពេកក្រៃ ឥតអ្នកអាស្រ័យ បានបរិភោគ្គា ។

២៤- កាក្ការជានំ ឆត្តិសិរំ សប្បាចាគា ឆតច្ចត្តិ កាក្កាដជធា ឆត្តិធរមា- វមញ្ញតិ ។ ពាក្យពិតឧបមា ក្ដាម ឥតក្បាលក- បេះដើរកេស៊ី ពស់សោតឥតជើង បេះឡើងឈើខ្ពី មាន់

ជាបក្សី សត្វសោកគ្មានដោះ ៗ ចិញ្ចឹមកូនបាន សេរូបមិនមាន ក្សិណ ក្ស័យសូន្យសោះ មនុស្សផងទាំងឡាយ កុំមើលងាយស្មោះ ដ្បិតមាន បុណ្យនោះ ពុំយល់កំបាំង ៗ

២៨ – និរំតិក្ខោ រចោរកោ តិក្ខោនិរំ ឧរុចធា មហាតិក្ខំ និរចោរតំ មហាតិក្ខា ៗ លោកថាព្រែះ សូរ្យ សែងរឿងរះ កណ្ដាលវេហាស៍ ក្ដៅក្ដាត់ចំហាយ សូរ្យសាយមហិមា មោះពុំស្មើនា កំដៅអគ្គី ៗ នាអ្នកកាន់កាច ពោលពាក្យកំណាច ពិតពុំ មេត្រី នោះក្ដៅក្រៃលែង សូរ្យសែងរង្សី ក្រៃលែងអគ្គី ក្ដៅក្ដាត់ មហិមា ៗ

២៩ – មធុសុណា ជាលបក្ខិ- កាសុណាជ្ជា- លា- ពុទ្ធេសះ សុណាសាស្ត្រា ចចន្ទិមា សុណាបុណ្ណាមី ៗ លោកថាយំ ខ្ទីឃ្លាតខិតខំ យកកេសរក្សី តែម្ង៉ៃតើបាន ប៉ុន្មានមួយទី តាបជាបក្សី សត្វសោកចង់បាន ៗ ខិតខំរកធ្វើ សំបុកម្ង៉ៃតើ បាន ច្រើនប៉ុន្មាន នេះដូចអ្នកណា ប្រាជ្ញាញេយ្យញាណ រៀនខំឲ្យបាន តេះ តែមួយថ្ងៃ ៗ តើបានប៉ុន្មាន ហេតុនោះឲ្យមាន ការព្យាយាមនៃ ដូច កល់ព្រះចន្ទ្រ សោភ័ណថ្ងៃ ទើបកើតតែម្ង៉ៃ តើពេញបុណ្ណមី ៗ

(មានត)